

Asszony, pénz, megszokás

Tivadar fiatal korában sosem tartotta, igaz, nem is tarthatta magát haladó gondolkodónak, nagy neveltetőnek vagy könyörtelen szívtiprónak. Esze, termete és ereje szerint is minden iskolai, majd bányabeli sorban és életképesség alakította erőrendben a sereghajtók között darvadozott. Ezért aztán lehetett dolgozó és becsületes, az már senkit sem érdekelt. Ha véletlenül mégis a figyelem középpontjába került, biztos, hogy éppen elmarasztalták. S ha hozzájutott valamihez, annak általában az volt az oka, hogy a fölösleget osztották, és mindenkinek jutott belőle. Így öröme sohasem lehetett maradéktalan: ha repetát zsákmányolt az étkezdeben, két oldalról csámcsogtak a fülébe; ha olcsó zoknira bukkant a rövidáru-kereskedésben, másnap a fél kisváros abban divatozott.

Sikerrel, dicsőséggel és szerelemmel csak a kalandfilmekben és azokból táplálkozó, epekvő képzelgéseiben találkozott. Amikor pajtásai hirtelen nyúlni kezdtek, mint a sufniba lökött krumpli tejfehér, törekeny csirái, s bokájuk és vékonyka csuklójuk egyik hétről a másikra kivigyorgott ruhájuk végéből, lázasan kutatta az állótükörben kezdődő délcegsége jeleit. Talált változást, bár ne talált volna! Bánatos kis pocak ereszkedett a derékszíjára, mint egy lepottyanni készülő, duzzatag könnyesepp, vagy még inkább zsircsepp, szomorkásan árulkodva, hogy nem az étvágyával van baj. A vajúraskolában korán izmosodó tanonctársai hetvenkedve pöffeszkedtek a tornateremben, nyomkodták a súlyzókat, ő meg állt a karjára és vállára hajigált melegítőket őrizve a csápoló szurkolóhad kellős közepén, és torkaszakadtából ordított. Három év múlva kikerült Mélyaknára, már csapaton dolgozott, de még nem kellett borotválkoznia.

— Olyan szép sima az arcod, mint a seggem! — cukkolták borostás, kötekedő csapattársai, s néhanapján, pusztá jóindulatból, ketten-hárman lefogták, és rúgkapáló tiltakozása ellenére begépzsirozták a bajsza helyét, hogy gyorsabban serkenjen.

Tivadar harmincéves korára még nem ismerte a felhőtlen örömet. A boldogságot régóta az jelentette számára, ha a bányában és másutt sikerült elkerülnie a megszégyenülést.

Akkortájt történt, egy zimankós téli napon, hogy Anita az ölébe pottyant a zsúfolt buszon. A nyirkos, párologva száradó, vastag posztókabátokban kapaszkodó utasok úgy betömörültek az ülések közé, hogy Anita egyszerűen képtelen volt felállni. Ott szabadkozott az égő arcú Tivadar ölében, a féltékeny és pajzán pillantások kereszttüzeiben, két megállón keresztül.

Tivadart úgy felkavarta és felizgatta a nála tíz évvel fiatalabb lány kerge fészkelődése, és zavart, de cseppet sem kétségbeesett vihogása, hogy amikor levergődtek a buszlépcsőn a rongyszagú tömegből, habogva megkérdezte: — Meghívhatom egy izé, izé, egy italtra vagy mire?

— Persze, hívjál! — vihogott Anita.

Tivadar szédült, kóválygott, majd összeszedte magát, és kutyaként koslatott a lány után. Anita apadhatatlan, gyerekes jókedve egész lényét átította, elsöpörte gátlásait, és felébresztette mélyen szunnyadó életkedvét.

— Megbolondit az a kis kurva! — zsörtölődött anyja a konyhában, amikor sokadszor sietni látta. — Félcipőben, márciusban? Sapka nélkül? Elment az eszed!

Tivadarról úgy lepergett a szidalom, mint tetőcserépről a langyos tavaszi eső, és annyi nyomot se hagyott maga után, mint a hamar felszáradó esővíz. Járt a várost Anitával: moziból ki, presszóba be, vissza a nyolcas kalandfilmre, utána uzsgyi taxival a lányék lakására. Rövid, dulakodó csókcsata következett a bérház kapujában, aztán füttyörészve és kavicsokat dobálva hazagyalogolt. Süketen tűrte anyja szidalmait, bebújt az ágyba, és várta a másnap délutánt. Ha ezekben a hónapokban fényképeket lát magukról: a nyúlánk, zöld félkabátos, rövid hajú, feltűnően vidám és eleven, sosem festett, mégsem sápadt, hosszú szempillájú, parázsszemű lány mellett valószínűleg nem ismer arra a pocakos, kopaszodó férfira, aki oly sűrűn nyitogatja a pénztárcáját. De nem látott és nem hallott: boldog volt. Szerelmes.

Hosszú-hosszú idő után az első józan pillanata az esküvőjük napján mindjárt bacilusként fertőzte meg hangulatát. Az az érzés gyötörte, hogy valaki rögtön fülön ragadja, kicibálja az ünnepőbe öltözött, zabáló és vedelő sokaság elé, és ráförmed, hogy gyerek létére hogyan merészel egy felnőtt ceremónia főkolomposa lenni. Meghúzta hát magát az asztal végében, kényszeredetten mosolygott erre-arra, a hőzöngő pohárköszöntőknél belenyalt borospoharába, és anyja tüskés tekintetét kerülve figyelte, hogyan táncoltatják a férfiak Anitát.

Nem sokáig kellett szenvednie anyja leplezetlen, nyers véleménynyilvánításait: a hatalomátvétel már másnap reggel megtörtént. A két ellenlábás fáztosan, szorosra gombolt háziruhában állt az éjszakába nyúló dinomdánom rom- és szeméthalmaza fölött, és a törött poharakon és tányérokon, leszaggatott lampionokon, lerágott disznó-, pulyka- és csirkecsontokon, padlóra mázolt süteményeken és bemocskolt abroszokon keresztül, csendesen méregették egymást.

— Én leszedem az asztalokat — szólalt meg Anita, s míg kecses ujjú keze az asztalra óvakodott, kedvesen anyósára mosolygott. — Maga meg fel-söpör és felmos!

Anyósa szeméből kiolthatatlan gyűlölet perzselt.

— Majd megmondom én, te kis... — itt elharapta a replikát, és segélykérően nézett az ajtóban feszengő, elgyengült, kialvatlan fiára.

De már csapdában volt.

— Ringyó?! — sikította Anita. — Mondja csak ki, hogy ringyó! Tudtam, hogy ez lesz!

S hüppögve kimenekült a teremből.

Tivadar csak az utcán érte utol. Rimánkodva betuszkolta az első presszóba, s míg a durcás fiatalasszony a korai, kósza vendégek rokonszenvétől kísérvé, szipogva vigasztalta magát egy tányér gesztenyepürével és egy kupica konyakkal, mindent megígért neki, amit a józan ész határáig és azon túl meg lehetett ígérni.

Anita a feltétel nélküli, gyors cselekvés híve volt. Még délelőtt felkutat-tak egy albérletet, ahol a háziak a borsosra alkudott lakdíj fejében hajlandók voltak kapitulálni a szeszélyei előtt. Ekkor végre megenyhült, bekulcsolta a szobát, és hamar száradó könnyek és puha csókok áradatában tíz percre boldoggá tette meghatott férjét.

A mézeshetek javarészt Tivadar hétközi és hét végi bányamunkájával tel-

tek. Anita viszont ügyesen fel tudta melegíteni a konzervfőzeléket, ami rop-pant öntudatossá tette. Egyik vasárnap délelőtt, Tivadar közreműködésével, egy felséges szalonnás tojásrántottát is összeütött.

— Bölcs dolog, hogy takarékoskodunk — magyarázta evés közben. — Csak gondolj bele, milyen jól jön a pénz, ha kiutalják a lakást!

Am délután, az üvegfalú presszóban, széktámlájával a zenegépnek támaszkodva, hogy, hogy nem, megfeledezett takarékosági mozgalmáról. Nyár volt. A lustán kóválygó ventilátor lezargatta a legyeket a dohányfüstös légtérből a kicsiny, kerek asztalokra. Anita miniszoknyában és ujjatlan kartonblúzban tikkadozott, s gépiesen kaparászta kanálával az üvegekelyhet, fagyaltja olvadozó maradéka után.

— Figyeld, milyen rafináltak? — jegyezte meg. — Hat gombóc, és alig egy falat az egész! Tulajdonképpen csak fagyicskaként szabadna felszolgálni! Figyelmességből.

Tivadar hátradőlt, intett a pincérnek, kávé rendelt, és zsebre csúsztatva kezét. Bőrkevényedésektől sárga, pikkelyes tenyere rátapintott puhára fogdosott, fémpénzeztől puffadó tárcájára. — Ha te is dolgoznál...

— Milyen isteni lenne! — vágott a szavába Anita, és közelebb húzódott.

A szék lába akkorát csikordult a kövön, hogy Tivadar majdnem a hamu-tartóba köpte fogait. Ó, mintha érdemesebb magaszt kapuját látná kitarulni, a messzeségbe révedve elkavarta a cukrot, rúzsozatlan ajka elé emelte a csészét, és merészen, faltól falig lötykölte a kávé.

— Gondolj csak bele, nem kéne otthon rostokolnom, meg a főzéssel vacakolnom! — folytatta felvillanyozva. — Megismerhetnék egy csomó vidám mikulást!

Beszélt és beszélt, néha hegyes nyelvecskéjével megnedvesítette ajkát, s a gőzölgő kávé lötykölve, tovább mondta a magáét. — Utazhatnánk, csak gondolj bele! Világot látni abszolút bölcs dolog!

A kávéhoz még nem fért közelebb, de most, két mondat között hirtelen kihörpintette. Lekoppantotta a csészét az asztalra, és lógó állú férje kedvéért még egyszer kihangsúlyozta. — Abszolút.

Szeretett érvelni. Nem eszméket pufogatott, mint Tivadar, és nem erkölcsi normákra hivatkozott. Sokkal önállóbb és állhatatosabb volt. Kizárólag egy cél vezérelte: hogy minél előbb igaza legyen. S ha egyszer kijelentett valamit, annak úgy kellett lennie. Mindaddig, amíg jobb megoldás nem jutott eszébe.

Valahogy így történhetett, hogy mégsem jutott álláshoz. A többheti huzavona után kiderült, hogy négy hónapos terhes, és ettől a pillanattól születendő gyermeküknek szentelte életét. Lakást akart gyerekszobával, fürdőszobát, fürdőkádat, babakocsit, öltöztetőasztalt, és sok-sok nyugalmat.

Mintha a bágyadt őszi eső mosta volna le a fákról a leveleket, lassanként megkopaszodtak az ágak. Az emeletes bérházak csukott ablakokkal és ajtókkal, szenttelen némasággal figyelték a tócsákat fodrozó szelet. A mélyaknai bányatornyok mint forgó szemű óriások, a táj fölé magasodtak.

Tivadar munkából jövet megebédelt a falra aggatott vájdlingoktól és a megkaristolt, fiókos asztaltól szűk konyhában, s égő szájszélét nyalogatva, szénportól sötétlő szemöldökkel és szempillával sétálni vitte Anitát. A kismama köldökig gombolt, alatta szétnyílt, új, élénkzöld szövetkabátban, pufókon, kissé szétálló lábfejekkel topogott mellette.

— Nem lépek tócsába?

Tivadar behúzta jóval laposabb, bánatos pocakját: a macskaköves út szu-rokfeketén fénylett alattuk.

— Nem — mondta meggyőződés nélkül.

Anita meg se hallotta a választ. Méltóságteljesen visszaköszönt a szem-bejövőknek: mióta látható lett terhessége, senkinek sem köszönt előre.

— Milyen nevet adjak neki? — töprengett a feje fölé tartott esernyő ol-talmában, és minden kiötölt névnel jelentőségteljesen férjére pillantott. — Zi-ta? Renáta? Fruzsina?

— Legyen Sándor. Sanyika.

— Ne butáskodj — simogatta meg a hasát. — Több esze van annál!

— Esze?! — ütközött meg Tivadar. — Hiszen meg se született!

— Nem értesz te ehhez — mondta Anita.

Otthon levél várta őket: másnap költözhetnek a saját lakásukba. Tiva-dar összepakolt, aztán bement a körletirodába, műszakot cserélt, este leszállt, éjszaka megcsinált a fejtésben hat fogást, reggel kifürdött, és rohant a fu-va-rosért.

Orkánal kétszerre lecipelték a szegényes albérleti motyót. Anita beült a sofőrülés mellé, Tivadar a platón, az egyik fotelban foglalt helyet, és a feje fölé pattintotta az esernyőt. Tíz perc alatt otthon voltak.

— Második emelet — szuszogott Anita a lépcsősoron. — Második!

Tivadar a küszöbre szórta a batyukat, és indult a fotelokért. Orkán a motorháztetőnek dőlve, hordóvá formált tenyerében őrizve cigarettája para-zsát, füstöt gomolygatva figyelte igyekezetét.

Másnap Anitát be kellett szállítani a kórházba. Tivadarra maradt a lakás-berendezés minden öröme. Térült-fordult az Anita szüleitől rájuk tukmált és az anyjától kikunyerált bútorokkal, s a nyikorgó ajtajú szekrények, billegő asztalok és a törött üvegű, ütött-kopott kredenc apránként egy csődbe jutott, fűrészporszagú használtbútor-kereskedéssé változtatta a lakást. Meglátogatta Anitát, és az ágya mellett ücsörögve, leeresztett manccsal hallgatta tanácsait, majd futott a megálmodott szőnyeg felkutatására. Függyönyökkel és lámpa-búrákkal rázkódott a helyi járatú buszon, fogásokkal manőverezett a lépcső-házi fordulóknak, tükröt csavarozott fel a fürdőszobában, és amikor minden pénzük elfogyott, kileste boltba igyekvő anyját, és megalázkodva pénzt kun-nyerált apjától.

Mire kicsit pihenhetett volna, Anita megszült, és alig két nap múlva barna hajú, dundin vigyorgó kislányától, és a kettőjüket előzőnlő bókoktól megdicsőülten, lefogyva, sápadtan, de ragyogó szemmel belépett a lakásba, rémülten összecsapta a kezét. — Mit hoztál ide, te habókos?

Zitával a mellén körbejárta a két háborút és legalább tucatnyi költözkö-dést megszenvedett kredencet, egy-két helyen megtapogatta, mint aki nem hisz a szemének, aztán férjére mosolygott. — Aranyos anyád, de ezt inkább tegyük ki a lépcsőházba!

Tivadar a kíváncsiskodó szomszédok biztatása közepette kivontatta a la-kásból a bútort, majd összecsomagolt némi elemőzsiát, és indult a délutános műszakba. A fejtésben baromként, évtizedes megszokásból végezte dolgát. Este kiszállt, lerúgta gumicsizmáját, bezárta mocskos ruháját a szekrénybe, lecsutakolta a bőrét befeketítő szénport, megtörölközött, és táskájával a hóna alatt kisetett az előtérbe, a hajszárítókhöz.

— Olyan szép sima a fejed — állította meg Kosár vájár, és rövid hatás-szünet után kopasz fejére csattintott —, mint a seggem!

A bányászok a hajszáritók alá dugott fejfel röhögték. — Mire kinőtt a szakáll, kihullott a haja!

Tivadar vizes fejfel kilépett a hófedte udvarra.

Megvolt az a szerencséje, ha otthon vagy a bányában feldühítették, egyik helyről a másikra menekülhetett. Otthon most sokkal jobban érezte magát: a fürdőszobában száradó mosott, és a szennyestartóban párolgó pisis pelenkák tucatjai megigézték, és teljesen lefegyverezték. Anita végre megtanult főzni. Igaz ugyan, hogy Tivadar gyomra nem lelkesedett a sóskafőzelékért, répaszószért és tejbegrízért, de bármikor ehetett szalonnát, amennyit csak akart.

Zita maszatos, pufók kis pofikája egyaránt boldog vigorra nyílt anyja, apja és a bébiételek legtöbbje láttán. A baba-, krém- és szappanszagú meleg, ami szüntelenül áradt a szobájából, úgy átjárta Tivadar szívét, hogy képtelen volt nemet mondani Anita újabb és újabb követeléseire. Az anyagiakról váltott nézetkülönbségük régen nyilvánvalóvá vált: Tivadar keresni és gyűjteni, Anita számolni és költeni szerette a pénzt. Remekül kiegészítették egymást.

Zitát hároméves korában beírátták a mélyaknai óvodába. Anita pár nap múlva, örömkönnyeket szipogva bejelentette, hogy terhes. Tivadarnak havi négy túlműszakot engedélyezett a körletvezetője. Ha vasárnap nem termeltek, bement tűzországba vagy vízteleníteni. A népszállítás beindítása előtt a főcsatlós végignézett a leszálláshoz gyülekező, hangoskodó és türelmetlen bányászokon, és amikor meglátta köztük Tivadar nyúzott, viaszsárga arcát, intett beosztottjainak. — Kezddhetjük!

Renáta születése után fél évvel, orvosi tanácsra, telket vásároltak a közeli szőlődombon. Tivadar megjött munkából, megebédelt, és az első napokban fejszével, kalapáccsal és fűrészsel a vállán, később a vajúri szakértelemmel és hirtelenséggel összetakolt deszkabódé kulcsával a zsebében, színehagyott, valamikor kék munkászubbonyában és foltos térdű nadrágjában kibattyogott a telekre. Megmetszette, körbeásta és megtrágyázta a satnya gyümölcsfákat, felásta az elgyomosodott veteményest, kialakította az ágyásokat, kitaposta közöttük az ösvényeket, és borotvaélesre köszörült kapájával kitisztította az elvadult málnást. Óránként egyszer leült a kis kerti asztalhoz, és a cikázó bogarakat hajtva izzadt arcáról, megivott egy laza fröccsöt. Közben elnézte a lustán terpeszkedő lakótelepet és a föléje ágaskodó aknatornyokat. Az erkélyeken ruhák száradtak, néha szellőztetésre tártak egy ablakot, s az utcai homokozók körül gyerekek viháncoltak. Egy-egy visitást elragadott a szél, és egészen a dombtetőig hajszolta.

Este kipihenten, egy kosár frissiben szedett gyümölcssel hazaállított, körbecsókolta a lányokat, bezsebelte Anita dicséretét, bekapcsolta a tévét és lefeküdt. A nyolcas film rendszerint alva találta.

Amikor Anita harmadszor is teherbe esett, Tivadar kósza ábrándjaitól vezérelve, összes csapattársával lefogadta, hogy fia születik. Az utolsó napokban többet lógott a fejtési telefon mellett, mint addig, húsz éven keresztül. Egyik péntek délelőtt, már üres kulaccsal a vállukon, elgyötörten indultak a népeshez, amikor felvijjogott a telefon. Tivadar visszaroht, felkapta a kagylót, és bejelentkezett.

— Maga az? — repesett a telefonközpontos kisasszony. — Fél órája egészséges gyermeke született!

— Fiú? — lihegte Tivadar, és szabaddá tette ingétől a nyakát.

— Fruzsina. Lány.

Tivadar leengedte a telefont, s mint aki lőtt sebből vérzik, szijas kulacsát és menekülő készülékét a köves aljon húzva, a népeshez vánszorgott.

Egyszerre kilencven lámpa világitott a szemébe. — Na? Mondd!

— Megezem a sisakomat, ha fiú! — üvöltötte Kosár, és öblös hangja háromszor visszhangzott a vágatban. — ... fiú! ... iú! ... ú!

Tivadar kiszállt, lezuhanyozott, felöltözött, és beoldalgott az Arany Kapcába. Kikért kilencven korsó sört, ugyanannyi pohár pálinkát, és beterítette vele a könyöklőket meg az asztalokat. Az italtól megszélidült csapattársak felváltva vigasztalták, és püfölték a hátát, mintha meszes lenne a zakója.

— Sose bánd!

— Ha fiút akarsz — röhögte Kosár —, szólj közülünk bárkinek!

S körbemutatott a vöröslő arccal röhögő, szomjas bányászokon.

Otthon tetőzött a nóuralom. Tivadar tavasszal felhúzta a csizmát, fogta a demizsont, a szódásüveget, a kispárnát és a pokrócot, s kipályázott a telekre. Két műszak között, kevés szunyálás után kapált, gereblyézett, kerítést festett, kaput barkácsolt, esővízgyűjtőt alakított ki két csatornacsővel összekötött, földbe ásott kátrányoshordóból, veteményezett, palántázott, öntözött, gyomlált, és amikor elfullasztotta a szilikózis, megpihent a kerti asztalnál. A nyári hónapokban vödörszám szedte az epret és a málnát, a paprikát és a paradicsomot, s a hóna alatt cipelte Anita konyhájára a gyümölcsfák alatt fehérlő, óriási tököket. A novemberi fagyok beköszöntével felégette a szemetet, felásózta a veteményest, kiengedte a hordókból a vizet, összepakolt, bezárta a bungalót, lelakatolta a kaput, és motyóját szorongatva hazabandukolt.

Évről évre szűkebb lett ötüknék a két és fél szobás lakás. A lányok ruhája elfoglalta a szekrényeket, az asztalokon stóckban álltak Zita gimnazista jegyzetei, s Renáta és Fruzsina tankönyvei; az előszobában alig lehetett lépni a levetett cipők és szandálok garmadától.

Tivadar megbontott egy meggybefőttet, és a magot a markába köpködve, leült a konyhában, a gáztűzhely mellé. Pocakja barna düftinnadrágjára lógott, kopasz feje vajsárgán csillogott a lámpafényben, arca borostás volt.

— Állj fel egy kicsit! — vetette feléje Anita, miközben begyűjtötte a gázt.

A copfos, cserfes Fruzsina kukkantott be a félig nyitott üvegajtón. — Tivadar, vedd ki a porszívót a faliszekrényből! Légyszi!

Tivadar térült-fordult, s mire zihálva visszaért, Renáta ott ült a helyén, és a meggyet kanalazta.

— Pokoli finom! — vigyorgott apjára. — Csak férne több ebbe a nyamvadt üvegbe!

Tivadar megvakarta a fejét. Olyan vagyok, mint egy villanyoszlop, amit minden kutya körbehugyoz, gondolta, és lefeküdt aludni. Hajnalban felkelt, szalonnát, kolbászt és kenyeret kerített a kamrában, és ment műszakba. Hentente hétszer, havonta harmincszor.

A fizetésnapoknak is megvolt a maga különös hangulata, amikor tiszta utcai ruhában beállt a sorba, és türelmesen várta a jussát. Huszonhat ropogós kemény, adómentes, lila hasú ötszázforintos kisebb vagyont ért: három-négy külszíni dolgozó fizetésével bátran versenyzett. Ahogy Tivadar komótos észjárása szerint, bütykös kezével átszámolta őket, úgy tűnt, sosem akarnak elfogyni. Lila függöny ereszkedett a szeme és a világ közé.

Otthon Anita a vele született természetességgel vette át a borítékot. S ami

ez után következett, minden alkalommal alapjaiban rengette meg Tivadar önbizalmát. Anita kecses, fűrgő ujjai az infláció gyorsaságával és kiméletlenségével pörgették végig az élettelen, rusnya bankók kötegét; csak úgy mellékesen, a konyhaasztalon, a félretolt sótartó, a kenyérkosár és a félig elkészült ebéd mellett.

— Nem erőltetted meg magad — mondta nem túl csalódottan, inkább csak pedagógiai célzattal, mosolyogva. — De azért aranyos tőled!

S elsüllyesztte a pénzt a kredencben. Tivadar szeme elől eltűnt a lila függöny, és mukkanni se tudott. Tény, hogy a pénzverde is nehezen bírta volna kielégíteni a négy nő anyagi igényeit. Mert nők voltak már mind a négyen! És főképp Anita, aki mintha nem akart volna beletörődni a természet rendjébe és a háztartásban töltött évtizedekbe. Zitával a kozmetikushoz járt, Renátával a fodrásznál vizitelt, és Fruzsínával, vihogó versengés közepette, a szoknyáját kurtította térd fölé. Tivadar már-már az apjának hitte magát, nem is alaptalanul, hiszen hitvesi kötelezettségére Anita a legritkább esetben tartott igényt.

Borotválkozáshoz készülődve percekig rimáncodott a fürdőszoba előtt, majd türelmét veszítve benyitott.

— Mi kéne? — morzsolta a szavakat holtmrev arccal Renáta a viaszos, szűrős szagú pakolás alól.

Tivadar végignézett a hajkefék és sütővasak, csatok és csavarok, sampók és dezodorok, szappanok és testápoló krémek szagos, cifra és hívságos arzenálján. — A borotvám hol van?

— Ja, az? — mondta Renáta. — Kítettük a faliszekrénybe. A mosószerrel melletted megtalálod. De ne zavarj!

Egyszer jöjjön el a tavasz, fogadkozott Tivadar, téliesitem a bungalót. Február utolsó hetében vastag vattakabátban, gumicsizmában és a homlokába nyomott, kopott svájcisapkában már kint dagasztotta a bokáig érő sarat. Kát-ránypapírral, fóliával és két réteg dobozpapírral leszigetelte a deszkabódé oldalait, becipelt egy öblös vaskályhát, feldrótta a kályhacsövet; kivágta a beteg szilvafát, felfűrészelte és felhasogatta, és a tűzifát bepocolta a bódé esőtől védett végébe. Márciusban levette a pufajkáját, kapált, elegyengette a földet a gereblyével, leszűrt egy-egy karót az első ágyás végeibe, zsinórt feszített közéjük, és elkezdte a palántázást. Néha felállt, és félrebillentett fejével gyönyörködött a nyílegyenesen szaporodó sorokban.

— Tivadar!

Beszúrta a földbe a botot, megforgatta, kihúzta, és bedugta a palántát a tölcser alakú lyukba. Földet kotort rá, lenyomkodta a buckát, és meglocsolta egy bádogdobozból.

— Tiiiiivadar! Figyelj már, te habókos!

Most felegyenesedett, és a szemébe sütő naptól hunyorogva a kapu felé nézett. Négy, világos estélyi ruhába öltözött hölgyemény imbolygott a nedves zombékokon, egy öltönyös, jól fésült fiatalember oldalán.

— Végre felébredtél! — kiabálta Anita a szájához tartott tenyere mellől. — Elmegyünk Zita vőlegényével a színházba. Későn jövünk meg. Ne várj!

Tivadar leeresztette a combjához a palántázóbotot, és nézte lassan távozó családját. Anita csak nagy vesződés árán tudta egyensúlyozni magát magas sarkú, vékony talpú szandáljában. Renáta és Fruzsina úgy ugrándozott a fiatal pár előtt, mint két bohókás, foltos kutya.

— Milyen rendesek, hogy szóltak! — hajolt át a szomszéd gazda a ke-
rítésen.

Tivadar szó nélkül lekuporodott a földre, és palántázott tovább. Estére
végzett, ekkor lemosta csizmáját a hordók vizében, hazasétált, szép kényel-
mesen megborotválkozott, és ment műszakba.

Zita esküvőjét még a nyáron megtartották. Tivadar esetlenül mozgott
újdonatúj öltönyében, zavarták a zagyva szónoklatok, a duhaj nótázás és a
fényképész modortalan tolakodása. Este szólt, hogy elfáradt, megcsókolta
lányát és vejét, s a töltött káposztától, pogácsától és sajtos süteménytől elne-
hezvedve hazament pihenni.

Fruzsina még a télen, felrúgva az életkori sorrendet és a szülői elvárá-
sokat, követte Zitát, és feleségül ment Furkó fűszeres egyetemista fiához.
Egyszerre nagy lett a lakás; mindhármuknak külön szoba jutott. Renáta és
Tivadar mint két, egy naprendszerben, de egymástól igencsak távol keringő
bolygó, naponta megtették munkába és hazavezető körüket. Anita egyetlen
otthon maradt lánya holdjaként élte életét, s holdarca két oldalát sikerült
úgy forgatnia, hogy mindig Tivadarnak jusson az árnyékos fele.

— Munkába állok — mondta egyik nap, a disznópörköltet kavarva.

— Mit csinálsz? — állt meg Tivadar házi ruhában az ajtóban, pocakosan,
szőrösen, kopaszon.

— Munkába állok.

— Hiszen jövőre nyugdíjba megyek!

— Attól nem áll meg az élet — szorította meg Anita a fakanalat, s
mintha csak a pörkölt tükröződne az arcán, belepirult a haragba. — Gondol-
lod, hogy itt fogok megpimpósodni a fazekak fölött? Tévedsz.

— Semmi szükség rá, hogy dolgozz!

— Neked. Neked semmi szükséged. Igaz, Renáta?

— Igaz, hát! — jött elő Renáta a fürdőszobából fürgén, fiúsan, sporto-
san. — Micsoda?

Tiszta anyja, gondolta Tivadar. Mint ő, huszonöt éve. Csacsogó liba, mi-
kor akad egy hülye, aki elvesz? ... Este feliratkozott bányamentő ügyeletbe,
és három napig nem látták.

Nem hiányzott senkinek. Anita betöltötte a nővéri állást a mélyaknai
kórházban; fehér köpenybe bújt. Még azt is megtehetette, hogy az öltözőben
hagyja a melltartóját. Negyvenöt éves volt, de harmincnyolcnak mondta ma-
gát, és a férfiak nem hittek neki.

— Már annyi? — keringtek körülötte. — Lehetetlen!

Tivadar nem birt, de nem is akart lépést tartani az esztelen, fiatalos
tempóval. Járt munkába: most a magas nyugdíjhoz hiányoztak a túlműsza-
kok, és egyről sem akart lemondani. Nem szólt Anitára. Három gyerek fel-
nevelése után tudnia kell, gondolta, meddig mehet el.

A több évtizedes, és főleg az utolsó hónapok elfojtott dühe Renáta es-
küvője után pár héttel, egyszerre tört fel megszegyenített és megalázott lei-
kéből, amikor a telekszomszédai elárulták, hogy Anita a mütösfüükkel járja
a mulatókat, amíg ő éjszakai műszakban lapátolja a szenet. Nem szólt és nem
átkozódott, csak megfontolt kegyetlenséggel, az utolsó harisnyáig kiszórta
Anita motyóját a lépcsőházba. Pontosan oda, ahová annak idején a lomnak
szánt kredencet vonszolta. Aztán bezárta a lakást, és elment dolgozni. Mire
hazaért, üres volt a lépcsőház. Anita továbbállt.

Tivadar sértett komorsággal folytatta az életét kitöltő munkálkodást, és áldozatot nem ismerve, hónapok alatt sosem tapasztalt gazdagságot teremtett maga körül. Eladta a rádiót és a tévét, lemondta az újságokat, alig használta a villanyt és a gázt, kézzel mosott, mosogatószer nélkül mosogatott, és csak azt ette, ami a kertben megtermett. Nyugdíja az utolsó forintig megmaradt. Ott gyűlt a pénz a konyhakredencben.

Reggel, ha kedvetlenül ébredt, kávézás helyett lassú alapossággal átszámolta a bankókat: lila függőnyt eresztett a szeme elé. De mihelyst összeszedte magát, kibandukolt a telekre. Kapált, gyomlált, kézzel szedegette a levelekről a krumplibogarakat, szalonnát sütött nyárson, és frissen felhúzott zöldhagymát harapott hozzá. Délben szunyált egyet a deszkaágyon, majd a hordók mellé vizelt, és folytatta a munkát.

Nem gondolt Anitára. Nem is kellett gondolkodnia, hiszen szinte a csontjaiban érezte, mint az időjárás-változást, merre lehet, mit csinálhat. A lányok nem jöttek, nem látogatták. Tudta, anélkül, hogy átgondolta volna; Anita közöttük ingázik, és görcsösen igyekszik megőrizni anyai tekintélyét.

Harmadnap lelakatolta a kertkaput, hazament, megfürdött és megborotválkozott. Arca, mint a száraz kenyér héja, barna volt, kerges és repedezett. Szeme mélyről nézett, mintha nem is látná, mit csinál. Reggel leengedte a lila függőnyt, és indult a telekre.

Gereblyézett és tüzelt, délben röpke pihenőt tartott, majd folytatta a munkát sötétedésig. Amikor már nem látta a szerszám végét, megmosakodott és lefeküdt. Hamar elaludt, de éjszaka felriadt álmából. Lerúgta magáról a pokrócot, felült a deszkán, és ide-oda forgatta szemét a sötétben. Hiába hánykódott, nem bírt újra elaludni. Kiült hát a falépcsőre, és nézte, hogyan hunynak ki a csillagok. Lent, a telep testes bérházaiban itt-ott lámpát gyűjtöttek. s az ablakok sárga szemmel néztek a dombra. A szőlő leveleit zörgette a hajnali szél, a hordók felé puffadt, vastag bőré varangy ugrált. Hallgatta a nekibátorodó madarak füttyét, és figyelte, a felgömbölyödő nap hogyan szipantja fel a fűszálakon reszkető harmatot. Az ablakokban elhalványultak a lámpafények, és megelevenedtek az utcák. Először a bányászok indultak műszakba, aztán az asszonyok a boltba, végül a gyerekek az iskolába.

Felállt, fogta az öntözőkannát, meglocsolta a veteményest, megreggeli-zett, majd karókat faragott, és megfoltozta a kerítést. Délben fáradtan, sokat aludt. Amikor kábultan és rosszkedvűen felébredt, még magasan járt a nap. Felcsavarozta a satut a kerti asztalra, és megelezte a szerszámokat. Utána kapált és gyomlált. Gyorsan haladt. A kivágott gyomot kupacokba kotorta, majd felmarkolta, és a kert sarkába cipelte. Ahogy megszabadult a gyomtól, átcikázott rajta a gondolat: el kell raknom a szerszámokat, el kell raknom, hogy mielőbb hazaérjek. Maga se értette, mitől lett olyan sürgős, de összeszedte a szerszámokat, bezárta a bungalót, és fáradtan, izzadtan útrakelt.

Nem köszönt a gazdáknak, nem gondolkodott, csak ment, sietősen, ahogy a szilikózisa engedte. Az utcán már égtek a lámpák, köröttük seszínű lepkék keringtek. A lépcsőházban sötét volt, csak a szomszéd ajtórésén szűrődött ki fény.

Nála fényárban úszott a lakás. Sülő hús illata terjengett, rádió szólt, és valaki hangosan dudorászott. Anita, gondolta, Anita! Elnehezült léptekkel becsörtetett a lakásba, és boldogan civakodni kezdett a megtért asszonnyal.